

PROJECTEVALUATIE

#STRROOM

ERFGOED LANGS
SPOOR EN DENDER

PROJECTEVALUATIE

ERFGOED LANGS
SPOOR EN DENDER

**#STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender was een
initiatief van Erfgoedcel Denderland, in samenwerking
met stad Aalst, gemeente Denderleeuw, gemeente
Erpe-Mere, gemeente Lede en stad Ninove.
Het project liep gedurende twee jaar (2019 – 2020).**

©2020 Erfgoedcel Denderland

Onderwijsstraat 1

9300 Aalst

www.erfgoedceldenderland.be

Redactie: Erfgoedcel Denderland

Vormgeving: Graffito

V.U. Karim Van Overmeire, voorzitter projectvereniging

Erfgoed Denderland

Vlaanderen
verbeelding werkt

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	6
1. #STROOM – ACTIES	7
1.1. Inventarisatie van het #STROOM-erfgoed	8
1.2. #STROOM in het straatbeeld	9
1.2.1. Erfgoedborden	9
1.2.2. #STROOM-sjabloon met tijdelijke graffiti	11
1.3. Fiets- en wandelgids #STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender	12
1.4. Erfgoedapp met fiets- en wandelroutes	12
1.5. Publieksevenementen	13
1.5.1. Lede onder #STROOM	13
1.5.2. Netwerk Aalst onder #STROOM	13
1.5.3. Open Monumentendag onder #STROOM	14
1.6. #STROOM in beeld	15
1.6.1. Videogids	15
1.6.2. Fotoreportages	16
1.6.3. Groetjes uit Denderland	16
2. KANSEN EN VALKUILEN	17
2.1. Publieksverbreding	18
2.2. Nieuwe partnerschappen	19
2.3. Afbakening	20
2.4. Regionale insteek en gemeentelijke belangen	21
2.5. Corona	22
2.5.1. Ninove onder #STROOM - geannuleerd	22
2.5.2. Begeleide #STROOM-fietstocht - tweemaal geannuleerd	22
2.5.3. Van fysiek naar digitaal	23
2.5.4. Kansen door Corona	24
3. TOT SLOT	25
4. BIJLAGEN	??

INLEIDING

Regio Denderland is een kruispunt binnen België, Vlaanderen en de provincie Oost-Vlaanderen. Grote verkeersassen doorkruisen Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove. Zowel het spoor als de rivier de Dender hebben onze geschiedenis mee bepaald en bepalen nog steeds het dagelijkse leven van de inwoners. Veel erfgoed bevindt zich dan ook nabij deze verkeersassen of is er aan gelinkt.

Het project #STROOM focust op een hedendaagse erfgoedbeleving, waarbij de toeristische publieksontsluiting centraal wordt gesteld.

Met dit project geven we concrete invulling aan enkele doelstellingen uit het beleidsplan van de erfgoedcel: we starten projecten op met erfgoedactoren en actoren uit andere beleidsdomeinen, we vergroten het draagvlak voor cultureel erfgoed in Denderland en we moedigen onderzoek en publieksgerichte ontsluiting aan.

We willen met dit project het brede publiek laten kennismaken met de invloed van spoor en Dender op de ontwikkeling van Denderland in het verleden. Hierbij wordt aandacht geschonken aan het verleden van spoor en Dender zelf, alsook aan de invloed van spoor en Dender op industrialisatie, arbeid, recreatie... Daarnaast biedt de ligging van (historische en hedendaagse) spoorlijnen en de loop van de Dender kansen om het omliggende erfgoed in de kijker te zetten.

Dit doen we door een erfgoedscan langsheen trein- en tramsporen (huidige en historische lijnen) en langsheen de Dender, het bepalen van interessante locaties, publiekswerking langs spoor en Dender en ingrepen in de publieke ruimte om het erfgoed zichtbaar te maken.

Het erfgoed langs spoor en Dender leent zich bij uitstek tot erfgoedbeleving vanop de fiets. Zowel het jaagpad aan de Dender, de fietspaden langsheen hedendaagse spoorlijnen of de historische lijnen (bijvoorbeeld de Leirekensroute) worden druk befietst door fietspendelaars en door recreatieve en sportieve fietsers. Sommigen fietsen misschien wel dagelijks langs waardevolle en interessante erfgoedlocaties zonder het goed en wel te beseffen. Dat kan gaan om zichtbare overblijfselen van het fabrieksverleden maar ook om het verhaal van de schiptrekkers in Denderleeuw, het verhaal van Valère die met zijn trein over de Leirekensroute reed of van pendelaars die sinds de 19e eeuw tussen Aalst en Burst dagelijks op het 'scholierentreintje' stappen...

Naast fietsen focussen we ook op wandelen: langsheen sporen en stationsbuurten zijn talloze erfgoedverhalen te rapen die te maken hebben met het #STROOM-erfgoed, verhalen die niet altijd even zichtbaar zijn, of waar door de pendelaar achteloos aan wordt voorbij gegaan. Desalniettemin zijn ze de moeite waard om verteld te worden.

1

#STROOM ACTIES

1.1. Inventarisatie van het #STROOM-erfgoed

Om een beeld te krijgen van het aanwezige erfgoed, werd een erfgoedscan uitgevoerd langsheen de verschillende spoorwegen die Denderland doorkruisen en langsheen de kronkelende Dender. Dit gebeurde op verschillende manieren.

In Lede en Erpe-Mere werd gefocust op het spoorverleden. De heemkundige kringen van beide gemeenten konden hierbij heel wat informatie aanleveren, alsook de gemeentelijke diensten zelf en andere lokale verenigingen, zoals de cultuurraad van Lede. Er is in deze gemeenten heel wat bouwkundig spoorerfgoed verdwenen, zoals enkele stationsgebouwen en traminfrastructuur, maar er zijn nog tal van sporen en verhalen te vinden.

Aalst, Denderleeuw en Ninove worden niet alleen verbonden door spoorwegen, maar ook door de Dender. De erfgoedscan focuste voornamelijk op het industriële erfgoed, waarbij bestaande inventarisatie vanwege de Aalsterse erfgoeddiensten, alsook de bestaande toeristische producten uit de regio een grote hulp waren. Daarnaast was ook in deze steden en gemeente aandacht voor het spoorverleden van zowel trein als tram.

Dankzij de inzet van vrijwilligers, o.a. uit heemkundige kringen, kon vrij snel informatie verzameld worden. Daarnaast werden heel wat historische én toeristische publicaties geraadpleegd. Een extra vermelding en speciale dank gaat naar Bart Merckaert, die als vrijwilliger heel wat onderzoek verrichte en behapbare teksten schreef.

Daarnaast kwamen enkele bijzondere collecties van verzamelaars naar boven:

oude prentkaarten, luciferdoosjes, affiches, foto's... Deze verzamelingen konden ten dele gedigitaliseerd worden en werden onder de tag *stroom* op **MADEinDENDERLAND.be** geplaatst. Deze collecties leverden heel wat informatie en beelden op die in de publiekswerking van het project gebruikt konden worden (in de gids, op erfgoedborden, in promotie allerhande...).

De resultaten van deze erfgoedscan werden gepubliceerd op een interactieve kaart op de **projectwebsite** en deels tot informatieve teksten verwerkt, die als basis konden dienen voor verdere publiekswerking. Met #STROOM konden we op deze manier het cultureel erfgoed verbonden aan spoor en Dender in kaart brengen.

De #Stroom webpagina

Het erfgoedbord aan de Schiptrekkersbrug in Denderleeuw.

Het erfgoedbord in de Stationsstraat in Lede. © WeHaveHeart

1.2. #STROOM in het straatbeeld

1.2.1. Erfgoedborden

Heel wat erfgoedverhalen zitten enigszins verborgen. Zelfs langs drukke verkeersassen als spoor en Dender zijn dagelijkse passanten zich vaak niet bewust van de historiek van deze omgeving, de opmerkelijke verhalen of het verrassende erfgoed dat er te vinden is. Om deze erfgoedverhalen in de publieke ruimte zichtbaar te maken, werd op vraag van betrokken gemeenten gekozen om een aantal erfgoedborden te plaatsen.

Denderleeuw

In Denderleeuw werd het eerste #STROOM-erfgoedbord geplaatst tegen de betonnen sokkel van de Schiptrekkersbrug, een voetgangers- en fietsersbrug die het jaagpad langs de Dender op rechteroever verbindt met het centrum van Denderleeuw op linkeroever. Uit de collectie van een lokale verzamelaar werden beelden verzameld die het verhaal vertellen van de schiptrekkers, de spotnaam van de Denderleeuwenaren en het beroep dat door hele families uit Denderleeuw lange tijd werd beoefend. Voor de plaatsing van het bord werd samengewerkt met de gemeentelijke diensten en met de Vlaamse Waterweg, die voor de nodige vergunning zorgde.

Het bord is duidelijk zichtbaar aan de overkant van het water, langsheen het jaagpad. Het verwelkomt bezoekers in Denderleeuw, het dorp van de schiptrekkers, met een vleugje erfgoed.

Lede

In Lede werd het spoorverleden van de gemeente in de publieke ruimte verhaald door een erfgoedbord dat ook dienstdoet als onthaalbord bij de erfgoedwandeling 'Langs het spoorverleden van Lede'. Het bord werd aan de overzijde van het station geplaatst, nabij de ingang van het park van Mesen. Het bord toont een kaart met de wandeling in de stationsomgeving, afbeeldingen van de verschillende erfgoedverhalen die aan bod komen en een link naar de erfgoedapp, waarin de wandeling ook digitaal gevolgd kan worden. Voor de plaatsing konden we beroep doen op de gemeentelijke diensten.

Ninove

In Ninove werden op verschillende locaties erfgoedborden geplaatst. In de stationsomgeving werd een bord geplaatst over het spoorverleden van Ninove, met uitzonderlijke aandacht voor het verhaal van de afbraak van het station van de stad, nog steeds een historisch trauma voor de Ninovieters.

Langsheen de Dender werd in een drieluik de geschiedenis van de luciferindustrie in beeld gebracht. Ninove was namelijk één van de grootste luciferproducenten ter wereld, met niet minder dan 11 luciferfabrieken. Het drieluik werd –naar analogie met het erfgoedbord in Denderleeuw– geplaatst op de betonnen sokkel van de voetgangers- en fietsbrug 't Oeverstekske, die het jaagpad op linkeroever verbindt met het stadscentrum op rechteroever. Op deze locatie langs de Dender, waar we vandaag het stadspark vinden, was één van de grootste luciferfabrieken van Ninove gevestigd. Van die geschiedenis is nog weinig te merken in het park. Enkel de aanlegsteiger aan het jaagpad is een laatste stille getuige van dit industriële verleden.

Voor de plaatsing van het drieluik werd een beroep gedaan op de technische dienst van de stad Ninove, op een gespecialiseerde firma die de sticker op de deur van de brugpijler aanbracht en op de Vlaamse Waterweg, die de nodige vergunningen voorzag.

HET SPOORVERLEDEN VAN NINOVE

In 1855 denderde de eerste stoomtrein door Ninove. Spoorlijn 90 verbond de stad met Denderleeuw en Getaar-Osbergen.

Voor het ontwerp van het stationsgebouw deed de maatschappij Dender en Waas een beroep op architect Jean-Marie Cluysenaar, die verschillende stations in de Denderstreek hun typerende uiterlijk gaf. Op 14 november 1977, een dag voor het station geklasseerd zou worden als monument, werd het gebouw afgebroken.

De kromte van het spoor had een ingrijpende invloed op de stad. Cinnodstoffen en goederen konden sneller in- en uitgevoerd worden. Arbeiders uit de stadsomgeving kwamen jaar brein naar de vele fabrieken in het centrum of reisden richting de Waalse steenkoolmijnen. De wereld werd een stuk kleiner.

Het erfgoedbord over het verdwenen station van Ninove.

Aan de overzijde van de Dender werd op de sokkel van 't Oeverstekske een groot erfgoedbord geplaatst met een historisch zicht op de Denderkaai. Enkele #STROOM-verhalen komen in dit ene beeld samen: de Dender zelf, de tram op de Denderkaai en maalterij Prové, een van de weinige maalderijen van dit type die nog intact zijn langsheen de Dender.

Voor de plaatsing van dit bord werd een beroep gedaan op de technische dienst van de stad Ninove en op de Vlaamse Waterweg, die voor de nodige vergunningen zorgde.

Het erfgoedbord in het stadspark van Ninove over de luciferindustrie.

STESKES IN HET STADSPARK

Op deze plek, midden in wat nu het stadspark is, stond vroeger Luine N° 5. Het was een van de belangrijkste luciferfabrieken van Union Alumettesière S.A., en vormde het centrum van een bloeiende industrie rond de Dender. Vandaag is enkel de aanlegsteiger een laatste stille getuige. Hier werden de populieren geteeld, die verwerkt werden tot lucifers.

Ninove heeft elf luciferfabrieken gekend: tien in het stadscentrum en één in Olsbergen. In de jaren 1920 was Ninove ontangensprekelijk. Het belangrijkste lucifercentrum van België: de Ninovse luciferfabrieken telde samen 200.000 werknemers, die de helft van de totale Belgische luciferproductie voor hun rekening namen, goed voor meer dan 1 miljard luciferdoosjes per jaar.

De meeste arbeiders kwamen uit Ninove of de dorpen in de omgeving. Het erg lage loon, de ongezonde lucht in de fabrieken, het permanente brandgevaar, de lange werkdagen, en niet in het minst, die kinderarbeid maakten hun lot weinig beroepsaanzig.

De laatste luciferfabriek sloot in 1976, wat meteen een einde maakte aan bijna een eeuw lucifers in Ninove.

1. Jorand Wuyts (1884)
2. Société des Usines L. Colliart et Cie. Vanden Bossche, Vialon et Cie.
3. Usine Colliart / Usine Alumettesière S.A.
4. Belgisch Match
5. Adolphe Frenay
6. Adolphe Frenay
7. La Société Alumettesière S.A.
8. Union Merckx & Cie
9. Société Générale Alumettesière et Pastilles S.A. (Bagnell)
10. Frenay Match
11. Alumettesière de Ninove Merckx & Co. S.A.
12. Hervé Match

De Union Alumettesière S.A. liet het hele productieproces van populier tot lucifer in beeld brengen. De foto's werden genomen in verschillende fabrieken van den Union, waaronder ook in Luine N° 5, gevestigd in het huidige stadspark.

VAN POPULIER TOT LUCIFER

NINOVE

#STROOM

Het erfgoedbord onder 't Oeverstekske in Ninove.

Aalst

In Aalst werden geen bijkomende erfgoedborden geplaatst binnen dit project. Stad Aalst heeft een eigen erfgoedbordenbeleid en binnen dit beleid zijn er reeds op verschillende locaties borden geplaatst waar aandacht wordt geschonken aan het #STROOM-erfgoed. Zo komt het verhaal van Daens, het eiland Chipka en de Dender aan bod op de erfgoedborden aan het Werfplein. Ook op de terreinen van de voormalige leerlooierij Schotte, thans een modern sportcentrum, vinden we erfgoedborden nabij spoor en Dender die de geschiedenis van de industrialisatie in Aalst vertellen. Deze initiatieven werden genomen door de dienst Erfgoed van de Stad Aalst.

Erpe-Mere

In Erpe-Mere werd onderzocht of het mogelijk was om langsheen de spoorwegen historische foto's van het spoorverleden van de gemeente in de publieke ruimte te brengen of om een bord te plaatsen aan domein Steenberg. Na negatieve adviezen van Infrabel en mede door het ontbreken van geschikt beeldmateriaal werd voorsnog gekozen om geen bord te plaatsen.

Het erfgoedbord over het verdwenen station van Ninove.

1.2.2. #STROOM-sjabloon met tijdelijke graffiti

Om de verschillende #STROOM-locaties waar geen erfgoedbord aanwezig is toch aan te duiden in de publieke ruimte, werd een sjabloon met het #STROOM-logo ontwikkeld. Met tijdelijke graffiti worden passanten uitgedaagd om zich af te vragen welk erfgoedverhaal aanwezig zou zijn op die locatie en uitgenodigd om meer te weten te komen. Deze locaties werden steeds gelinkt aan een locatie in de Erfgoed-app of een erfgoedverhaal in de brochure.

In Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove werd het sjabloon op straat en voetpaden geplaatst, dit na uitdrukkelijke toestemming van betrokken steden en gemeenten. Deze sjablonen zijn gedurende een jaar goed zichtbaar en waren tijdens de activiteit op Open Monumentendag 2020 (zie 1.5.3.) een handig hulpmiddel om deelnemers aan de fiets- of wandeltocht de weg te laten vinden naar de erfgoedlocaties.

1.3. Fiets- en wandelgids #STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender

De fiets- en wandelgids #STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender bundelt de erfgoedlocaties en erfgoedverhalen uit de erfgoedscan in twee (te combineren) fietslussen tussen Aalst, Denderleeuw en Ninove en in twee wandellussen in Erpe-Mere en Lede.

De fietslussen volgen het bestaande fietsknooppunten systeem, wat samen met de overzichtelijk vormgegeven kaarten zorgt voor een eenvoudige manier van navigeren. De fietslussen focussen voornamelijk op de omgeving rond de Dender, maar passeren ook het spoorerfgoed van Aalst, Denderleeuw en Ninove.

De wandellussen in Erpe-Mere en Lede focussen volledig op het spoorerfgoed in deze gemeenten. De Dender ligt immers een eindje verderop. De lus in Lede is een korte erfgoedwandeling in de stationsomgeving. De lus in Erpe-Mere is wat langer en loopt langs twee van de drie spoorlijnen die de gemeente rijk is.

De gids wordt te koop aangeboden in de **webshop** en bij verschillende fysieke verkooppunten in de regio (toeristische infokantoren en vrije tijdsdiensten van de gemeenten). De verkoop was een dermate succes dat de eerste druk van 1000 exemplaren in een mum van tijd uitverkocht was en er tot een tweede druk werd over gegaan, zodat we ook in de toekomst nog aan de vraag zullen kunnen voldoen.

#STROOM neemt je mee langsheen het erfgoed van spoor en Dender.

1.4. Erfgoedapp met videogids

Voor zij die gratis, interactief en digitaal willen genieten van het #STROOM-erfgoed werd de inhoud van de brochure digitaal aangeboden via de erfgoedapp en aangevuld met een online videogids. In 17 korte filmpjes neemt gids Koen ons mee naar het #STROOM-verleden van de regio (zie 1.6.2.).

In de erfgoedapp werden vier tours aangemaakt:

- Wandelen naar het spoorverleden van Lede
- Wandelen naar het spoorverleden van Erpe-Mere
- Fietsen van Aalst naar Okegem
- Fietsen van Okegem naar Ninove

Samen werden deze tours inmiddels 464 keer gedownload. Dit cijfer dateert van november 2020, maar de digitale tours worden blijvend aangeboden.

#STROOM neemt je mee langsheen het erfgoed van spoor en Dender.

1.5. Publieksevenementen

1.5.1. Lede onder #STROOM - 8/09/2019

Naar aanleiding van Open Monumentendag 2019 (8 september) werd in Lede samen met de Koninklijke Heemkundige Kring Heemschut Lede en de Cultuurraad Lede een wandeling ontwikkeld, die uiteindelijk ook opgenomen werd in de gids #STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender. Naast een kleine brochure werden ook drie ervaren gidsen ingezet om de deelnemers te begeleiden. Met meer dan 600 deelnemers werd ieders verwachtingen overtroffen en kunnen we spreken van een heel geslaagde eerste publieksmoment van het project #STROOM.

1.5.2. Netwerk Aalst onder #STROOM - 8/12/2019

Kunstencentrum Netwerk Aalst is gehuisvest in een industrieel pand dat vroeger dienstdeed als uniek textielbedrijf: passementerie Van Den Brulle produceerde hier hoogwaardige passamenten zoals gordijnkwasten en ander decoratief borduurwerk. Gelegen aan de Dender en met zicht op het spoor is het de ideale #STROOM-locatie.

Op 8 december 2019 konden bezoekers kennis maken met de Aalsterse textielgeschiedenis door middel van gegidste wandelingen, en konden zij luisteren naar de verhalen van Iwein Van Den Brulle, zoon van één van de voormalige eigenaars en zelf langdurig werknemer van de passementerie. Iwein bracht ook tal van passamenten en ander archiefmateriaal mee.

Daarnaast zorgden de collega's van Stadsarchief Aalst voor een scansessie, waarbij oude foto's gescand konden worden voor de beeldbank, in het kader van de STROOM-erfgoedscan. De publieke oproep zorgde voor niet al te veel resultaat, maar het moment werd wel aangegrepen om de collectie van Van Den Brulle zelf te digitaliseren.

Tijdens dit evenement bleken ook verschillende ex-werknemers, alsook één van de voormalige eigenaars aanwezig te zijn, wat zorgde voor een mooie reünie met talloze verhalen.

Netwerk Aalst onder #STROOM bracht het unieke textielverleden onder de aandacht.

1.5.3. Open Monumentendag onder #STROOM - 13/09/2020

Omwille van corona konden een aantal geplande publieksmomenten niet doorgaan (zie 2.6.). Deze werden vervangen door één groot #STROOM-evenement op Open Monumentendag 2020 (13/09/2020).

Deelnemers konden geheel coronaveilig in eigen bubbel op pad: ofwel met de fiets- en wandelgids #STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender, ofwel met de gratis folder, ofwel aan de hand van de erfgoedapp. Op zes verschillende locaties werd een infopunt geïnstalleerd waar medewerkers

van de erfgoedcel samen met vrijwilligers de deelnemers konden ontvangen en op pad helpen. Daarnaast werden enkele industriële #STROOM-locaties opengesteld voor publiek: de voormalige textiel fabrieken Filatures et Filteries Réunies (F.F.R.) aan de Tragel (thans evenementenlocatie De Filatuur) en Roos, Geerinckx en De Naeyer (later Tupperware, nu worden de imposante hallen gerestaureerd door badkamerspecialist Sterck).

De publieksbelangstelling was bijzonder groot: Er werden meer dan 600 gratis folders uitgedeeld, de #STROOM-tour in de erfgoedapp werd op die dag 120 keer gedownload, de geopende industriële panden

Open Monumentendag onder #STROOM lokte honderden enthousiaste bezoekers. © WeHaveHeart

1.6. #STROOM in beeld

telden meer dan 200 bezoekers per locatie en bij kunstencentrum Netwerk Aalst stonden wachtrijen tot buiten.

Het mooie weer en de herontdekking van fietsen en wandelen in eigen streek zorgden ervoor dat er heel wat volk op de been was. We blikken met grote tevredenheid terug op dit laatst grote publieksevenement van #STROOM, dat ondanks corona toch succesvol kon doorgaan. Nagenieten kan **hier** met het volledige fotooverslag.

1.6.1. Promotiefilmpje #STROOM

Om de #STROOM-gids in de kijker te zetten, vroegen we aan Stijn Van Der Stockt, bekend als 'de coach' van Iedereen Beroemd, om zijn unieke kijk te geven op het erfgoed langs spoor en Dender in Denderland. Het bijzonder grappige filmpje laat Stijn de erfgoedverhalen in Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove ontdekken en werd massaal bekeken via Facebook (meer dan 23.000 weergaven). Het filmpje wordt ook aangeboden via het **YouTube-kanaal** van Erfgoedcel Denderland.

Stijn Van Der Stockt neemt je op onnavolgbare wijze mee doorheen Denderland.

1.6.2. Videogids

Aangezien de geplande gegidste evenementen niet allemaal konden doorgaan, schakelden we de Aalsterse stadsgids Koen in om een videogids te presenteren. We trokken naar 17 verschillende locaties om de erfgoedverhalen van #STROOM in beeld te brengen. De video's vormen een aanvulling op de tours in de erfgoedapp, waardoor gids Koen het publiek digitaal door Denderland kan loodsen, worden aangeboden op het **YouTube-kanaal** van de erfgoedcel en werden veelvuldig bekeken en gedeeld via sociale media (samen meer dan 25.000 views op Facebook, zonder het bovenstaande promofilmpje mee te rekenen).

1.6.3. Fotoreportages

Om het #STROOM-erfgoed in beeld te brengen, alsook een fotoverslag te maken van de publieksevenementen, werden enkele fotografen geëngageerd. Tijdens de fiets- en wandelhappening op Open Monumentendag onder #STROOM maakte Gert Swillens een fotoreportage van Okegem tot Aalst, Jacques De Kegel nam Ninove voor zijn rekening en Yves Coussement bracht het erfgoed in Erpe-Mere en Lede in beeld. De beelden zijn te bekijken op de **Facebookpagina** van de erfgoedcel en worden ook in andere communicatie-acties gebruikt.

1.6.4. Groetjes uit Denderland

Er werd op verschillende manieren promotie gemaakt voor #STROOM, waaronder door een postkaartje 'Groetjes uit Denderland'. Een oude postkaart uit de collectie van Stadsarchief Aalst diende als basis: we zien zowel de Dender, een goederenspoor op de Tragel en de gebouwen van voormalige textiel fabriek F.F.R. (Filature et Filteries Réunies). Op de achterzijde nodigen

Gids Koen vertelt je meer over het #STROOM-erfgoed langs spoor en Dender.

we de lezer uit om de erfgoedverhalen langs spoor en Dender zelf te ontdekken aan de hand van de gids.

De vorm van een prentkaart paste mooi bij het originele archiefstuk, en ook de timing zat mee voor deze communicatie-actie: in coronatijden zocht iedereen wandel- en fietswegen in eigen streek. #STROOM kon zo ook meesurfen op #STAYCATION.

Het kaartje werd verstuurd naar de contacten van de erfgoedcel en aangeboden via de toeristische infokantoren en vrijetijdsdiensten in de regio.

Groetjes uit Denderland!

2

KANSEN EN VALKUILEN

Ook gezinnen namen deel aan Open Monumentendag onder #STROOM. © Gert Swillens

2.1. Publieksverbreding

#STROOM was een erfgoedproject met sterk toeristische inslag, een uitgelezen kans om een breder publiek te bereiken dan het 'klassieke' erfgoedpubliek. Ook aan de publieke interesse in publicaties, evenementen en online producten viel te merken dat een breed publiek betrokken werd. Inhoudelijk werd het inhoudelijke erfgoedverhaal echter niet te veel verlaten ten voordele van 'beleving'. Zo hield de fiets- en wandelgids #STROOM – Erfgoed langs spoor en Dender het midden tussen een toeristische reisgids en een erfgoedbrochure met een inventarisatie van het #STROOM-erfgoed.

Echte diversiteit konden we in veel mindere mate in het doelpubliek brengen. Jongeren werden slechts betrokken wanneer ouders deelnamen aan een activiteit en ook culturele diversiteit was in mindere mate aanwezig in het doelpubliek. Hiervoor zou een specifiek aanbod ontwikkeld kunnen worden, dat deze doelgroepen meer kan aanspreken.

Ook gezinnen namen deel aan Open Monumentendag onder #STROOM. © WeHaveHeart

2.2. Nieuwe partnerschappen

Dankzij de sterk toeristische inslag van #STROOM kwamen enkele nieuwe partnerschappen en connecties tot stand, wat het netwerk van de erfgoedcel kon vergroten.

In het kader van het strategisch project 'Beleefbare Dendervallei' konden we contacten leggen met onder meer de gemeenten langs de Dender die niet tot het werkingsgebied van de erfgoedcel behoren, met de collega's van de provincie Oost-Vlaanderen, met Toerisme Vlaanderen, met Toerisme Scheldeland en met commerciële partners uit de belevings- en toerismesector. Deze contacten zorgden ook voor inhoudelijke ondersteuning bij het uitwerken van de #STROOM-gids: de brochure werd nagelezen door collega's van Toerisme Vlaanderen, de provincie Oost-Vlaanderen en Toerisme

Scheldeland. Bovendien konden we een beroep doen op de beeldbank van de toeristische partners voor aanvullend beeldmateriaal.

Binnen het #STROOM-project werd ook voor de eerste keer een evenement georganiseerd in samenwerking met Kunstencentrum Netwerk Aalst. Deze vruchtbare eerste samenwerking zorgde ervoor dat ook in de toekomst partnerschappen mogelijk zijn (en inmiddels staat reeds een volgend gezamenlijk project op de planning).

Om de nodige vergunningen te krijgen voor de plaatsing van erfgoedborden, werden contacten gelegd met de Vlaamse Waterweg, Infrabel en de NMBS. Deze organisaties zijn minder toegankelijk, het kan soms maanden

duren vooraleer de aanvraag bij de juiste persoon belandt. Naar de toekomst toe zouden we sneller kunnen schakelen omdat we nu ervaring hebben met aanvraagprocedures én de betrokken diensten beter kennen.

Bij de inhoudelijke voorbereidingen stotten we op enkele verzamelaars die bijzondere collecties hebben: prentkaarten, luciferdoosjes, affiches, foto's... Een groot deel hiervan kon opgespoord en gedigitaliseerd worden. Naast het in kaart brengen en het digitaal ontsluiten van de collecties konden we door deze contacten het project ook met mooie afbeeldingen illustreren, wat voor de publiekswerking een enorme meerwaarde was.

Met lokale verenigingen zoals heemkundige kringen en cultuurraden werden de banden aangehaald. Zij voorzagen niet alleen veel informatie en beeldmateriaal, maar werkten ook mee aan evenementen. Het belang van

de inzet van deze vrijwilligers kan moeilijk overschat worden: lokale verenigingen kunnen een evenement lokaal sterk promoten, staan in voor een vlotte organisatie, leveren gidsen aan, kunnen de bezoekers vriendelijk ontvangen en wegwijzen, en worden ook ingezet als gids.

2.3. Afbakening

Een van de grootste moeilijkheden van #STROOM was de afbakening van het project. Oorspronkelijk stond een project rond transport op de planning, maar er werd al snel gefocust op de Dender als verbindend blauw lint in de groene Dendervallei. Parallel met de Dender lopen echter ook spoorlijnen, die de rivier voor een groot stuk hebben ontlast van goederentransport. Op uitdrukkelijke vraag van de schepenen uit de regio werd de nadruk gelegd op een brede, toeristische publieksbeleving.

© WeHaveHeart

© Gert Swillens

© WeHaveHeart

De afbakening 'erfgoed langs spoor en Dender' blijft breed. Inhoudelijk werd vooral gefocust op industriële verhalen, de geschiedenis van de Dender en het spoorverleden met aandacht voor pendelarbeid.

Voor een erfgoedproject met toeristische inslag is het echter een sterkte om het project niet al te nauw af te bakenen, maar ruimte te laten voor wat er op verschillende locaties net interessant is: zo wordt in Erpe-Mere ook aandacht geschonken aan een oude steengroeve, naast verhalen over verdwenen stations of reizen met de tram. In Aalst kon sterk gefocust worden op het industriële aspect, maar in Ninove kwam ook de groene rand aan bod, die een belangrijke rol speelde in de ontwikkeling van de fabrieken in de stad.

Er werd een moeilijke evenwichtsoefening gemaakt tussen inhoudelijke uitwerking (wat voor heemkundigen en erfgoedliefhebbers interessant is) en de informatie toegankelijk presenteren en voor beleving zorgen (wat voor een breed, toeristisch publiek interessanter is). We denken dat we dit evenwicht met dit project gevonden hebben.

Het #STROOM-erfgoed is voor het publiek voornamelijk zichtbaar als onroerend erfgoed: de fabrieksschouwen en -gebouwen, de spoorinfrastructuur, de bruggen over de

Dender... Het project wou geenszins uitsluitend de focus leggen op het onroerend erfgoed, maar anderzijds gaf de aanwezigheid van het onroerend erfgoed kansen om het cultureel erfgoed, de lokale geschiedenis en de erfgoedverhalen in de kijker te zetten. Zo kon ook Open Monumentendag aangegrepen worden om het publiek onder te dompelen in #STROOM-verhalen met het onroerend erfgoed als tot de verbeelding sprekende achtergrond.

2.4. Regionale insteek en gemeentelijke belangen

Een lokaal evenement inbedden in een regionaal project is niet altijd even makkelijk. Zo lopen gemeentelijke ambities niet altijd samen met regionale plannen en is het vaak moeilijk om de agenda's (zowel in de betekenis van planning als in de betekenis van doelstellingen) op elkaar af te stemmen.

Hierbij moet de nodige flexibiliteit aan de dag gelegd worden. Zo werden erfgoedborden ontwikkeld in de projectstijl van #STROOM voor enkele gemeenten. In Aalst was er daarentegen reeds een erfgoedbordenbeleid ontwikkeld in de eigen huisstijl. Hierin tussen komen om de uniformiteit van het regionale project te behouden, was niet wenselijk.

Bovendien waren er op verschillende locaties reeds #STROOM-gerelateerde erfgoedborden geplaatst door de dienst Erfgoed van de Stad Aalst.

Binnen een regionaal project is het evenwicht tussen de gemeenten onderling steeds een aandachtspunt. Bij het organiseren van publieksevenementen, het plaatsen van erfgoedborden, het voeren van promotie, het filmen van de videogids, de inhoudelijke aandachtspunten in de brochure... moet rekening gehouden worden met een faire regionale spreiding. Dit hoeft echter geen dogma te worden.

Elke gemeente heeft ook haar eigenheid: de Dender stroomt door slechts 3 van de 5 gemeenten. Sommige gemeenten hebben minder spoorlijnen dan andere. Ninove kende een bijzonder grote luciferindustrie die in andere gemeenten niet of amper aanwezig was. De textielindustrie in Aalst (en in Ninove) is dan weer niet te vergelijken met een steengroeve in Erpe-Mere of de lokale verhalen van het spoorverleden van Lede of Denderleeuw. Elke gemeente heeft zo eigen #STROOM-verhalen die elk op hun manier aan bod kunnen komen.

Anderzijds is het belangrijk om de doelstellingen van het project te blijven bewaken. Bepaalde gemeentelijke ambities waarmaken binnen het budget van het regionale project kan niet zomaar, zeker niet als de inhoudelijke link met het #STROOM-project te zwak is of geheel ontbreekt.

2.5. Corona

Net zoals voor zo veel andere evenementen en projecten, gooide corona halverwege het project ook roet in het eten voor #STROOM. Verschillende evenementen werden hierdoor afgelast of uitgesteld en de aanpak van een aantal zaken moest opnieuw bekeken worden.

2.5.1. Ninove onder #STROOM - geannuleerd.

In maalderij Prové planden we een gelijkwaardig evenement zoals Netwerk Aalst onder #STROOM, met een scansessie in samenwerking met Stadsarchief Ninove en begeleidde wandelingen. Deze activiteit kon door corona echter niet doorgaan. Op Open Monumentendag 2020 konden we Ninove wel aan bod laten komen binnen dit project (zie 1.5.5.)

2.5.2. Begeleide #STROOM-fietstocht - tweemaal geannuleerd

Tot tweemaal toe werd de geplande fiets-happening geannuleerd: de eerste keer (in 2019) omwille van een hittegolf, de tweede maal (in 2020) omwille van de corona-epidemie. Het was niet eenvoudig om elke keer een nieuwe datum te vinden: er moest rekening gehouden worden met de verschillende agenda's van de steden en gemeenten en bovendien konden de verschillende gidsen zich niet vaak gelijktijdig vrij maken.

Uiteindelijk konden we op Open Monumentendag 2020 toch nog een coronaveilig evenement laten doorgaan, en dit in vijf gemeenten tegelijkertijd. Met zes infopunten kon er in eigen bubbel gewandeld en gefietst worden. Hiervoor werd sterk ingezet op de digitale videogids in de erfgoedapp, de #STROOM-gids en een gratis brochure (zie 1.4.3.).

© Gert Swillens

2.5.3. Van fysiek naar digitaal

Binnen een regionaal project wordt samengewerkt met veel verschillende partners. Omwille van de omstandigheden was het niet meer mogelijk deze partners fysiek samen te brengen en moest overgeschakeld worden naar digitaal overleg. Dit zorgde ervoor dat er minder contact was met de partners dan normaal het geval zou geweest zijn. Ook tussen de partners onderling was er hierdoor minder overleg.

Ook aan publiekszijde gaf dit een grote verschuiving in aanpak: normaal gezien mikken we met een publieksevenement op een grote publieksaanwezigheid en willen we zo veel mogelijk mensen samenbrengen, wat in de gekende omstandigheden onmogelijk was. Door extra in te zetten op het digitale verhaal door de tours in de Erfgoedapp en de digitale videogids, konden we er toch nog een succes van maken.

2.5.4. Kansen door Corona

Door de maatregelen die genomen werden in de strijd tegen corona werden ook enkele kansen gecreëerd voor het #STROOM-project. Het publiek toonde een grote hernieuwde belangstelling voor wandelen en fietsen in eigen streek. #STROOM bood de kans om ongekende erfgoedplekjes en –verhalen te ontdekken, geheel coronaveilig in eigen bubbel.

In Aalst werd een overkoepelend cultuurproject georganiseerd om het coronaveilige aanbod in de stad te bundelen: Koer & Toer. Verschillende culturele organisaties werkten samen aan een podiumaanbod in open lucht (Koer) en een cultuuraanbod op verschillende bekende en onbekende plekjes in de stad. #STROOM kon ook binnen dit project aansluiten: in de Toer-brochure werd het industriële verleden aan de Kapellekensbaan uit de doeken gedaan met

een verwijzing naar de #STROOM-brochure en ook de online videogids werd in het digitale aanbod van Koer & Toer opgenomen. Door deze corona-samenwerking konden we een nog iets breder publiek bereiken.

© Gert Swillens

3

TOT
SLOT

Nu het project na twee jaar ten einde is gekomen, blikken we met grote tevredenheid terug. Ondanks de uitdagingen die het project zich stelde (brede afbakening, corona...) konden we toch een heel breed publiek bereiken en de interesse voor het #STROOM-erfgoed fel aanwakkeren. Ook verschillende partnerorganisaties sprongen op de kar en hebben meer oog voor deze verhalen.

De evenementen zijn voorbij, maar de #STROOM-gids en de erfgoedborden vormen samen met het de projectwebsite en de resultaten van de erfgoedscan op MADEinDENDERLAND voor een duurzame publieksontsluiting van dit erfgoed.

Meer info of het project herbeleven? Neem een kijkje op de **website** of op het **YouTubekanaal** van Erfgoedcel Denderland

Vlaanderen
verbeelding werkt